СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXX. Число 253. Джерзи Сіті, Н. Дж., второк, 31. жовтня, 1922. VOL. XXX. No. 253. Jersey City, N. J., Tuesday, October 31, 1922. THREE CENTS

УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДИ! Прийміть сейчас участь в боротьбі проти польського наїзду у Східній Галичині, жертвами на Фонд Негайної Допомоги!

ЗЕЛІЗНИЧА РАДА ПРОТИ „ЖИВУЧОЇ ЗАПЛАТИ"

ЧИКАГО, 29. жовтня. — Зелізнича Робітнича Рада Злучених Держав видала нині дуже важне рішенне в справі уровення робітничого прожитку.

Є се ореченне про „живучу заплату" або мінімум існування. Домаганне в тій справі поставили представники юнії робітників, занятих удержаннем зелізниці. Після нього робітники повинні діставати таку заплату за свою роботу, щоби вона вистарчала на прожиття для пересічної робітничої родини, себто для пятьох осіб (муж, жена та троє дітий), в пересічній вигоді та здоровлю. Більшість Робітничої Ради не схотіла заявитися за такою засадою, признаючи її неясною, мрачною, ба навіть небезпечною. Проти думки представників групи капіталістів та „публики" станули представники групи робітничої, котрі всі заявилися за засадою.

Зелізнича Рада рівночасно піднесла робітничу заплату згаданих робітників о 2 центи на годину.

КОМІТЕТ НЮЙОРСЬКОГО МЕЙОРА ВІДВІДУЄ ТАБОР МАЙНЕРІВ

ДЖАНСТАВН, Па., 29. жовтня. — Комітет нюйорського мейора Гайлена відвідав нині табор страйкуючих майнерів вуглевого підприємства Бервинд-Гвайт Ко., котра достаючає більшу частину вугля, вживаного нюйорськими надземними та підземними зелізницями.

Члени комітету обїхали цілу околицю, де живуть страйкуючі майнери. Обводив їх по околиці спеціяльний комітет страйкуючих майнерів, в котрім були провідники та адвокати юнії. Члени комітету розмавляли з родинами страйкарів, старуючися розвідатися докладно, як вони живуть.

Обїздка комітету мейора Гайлена являється вислідом численних домагань страйкарів до нюйорського мейора наперти на згадане вуглеве підприємство полагодити страйк своїх робітників. Страйкуючі майнери кромі сього пикетували уряди Бервинд-Гвайт Ко. в Ню Йорку.

ГРІЗЬБА СТРАЙКУ НА ПРИБЕРЕЖНИХ КОРАБЛЯХ

НЮ ЙОРК, 29. жовтня. — Представники робітників, працюючих на прибережних кораблях відбули в неділю засіданнє своєї юнії та предложили опісля властителям кораблів підвисшити їм робітничу заплату, загрожуючи в противнім разі страйком.

Домагання вийшли передовсім від капітанів, котрі тепер побирають від 65 до 90 долярів місячної плати, а котрі домагаються на будуче 110 долярів на місяць. Вони означили день 15. падолиста як речинець до одержання відповіди від властителів кораблів.

Страйк служби на прибережних кораблях мавби великий вплив на торговлю збіжем та вуглем, котрих значну скількість перевозиться кораблями на Великих Озерах та прибережними лодками та кораблями.

На страйк вийшлоби коло 2,000 робітників.

ВІЧЕ ПРОТЕСТУ ПРОТИ АРЕШТУ ЮНІОНІСТІВ В МИШИҐЕН

НЮ ЙОРК, 29. жовтня. — Нюйорська Конференція Робітничих Юній видала публичний протест проти арештування в Мишиґен 20 юнійних провідників за переступленне закона проти синдикалістів.

Резолюція заявляє, що арешт юнійних провідників треба признати скандалом та соромом для кождого справдішнього Американця.

УРЯД ПОЧИНАЄ БОРОТЬБУ ПРОТИ КУ-КЛУКС-КЛЕНА

КОФІВИЛ, Канзас, 29. жовтня. — Ґубернатор стейту Генрі Ален промовляв тут перед величезним масовим вічем горожан і заявив підчас промови, що стейтовий уряд почав рішучу акцію за здушеннем потайної організації Ку-Клукс-Клена.

Говорив він, що уряд вже дав припорученне ґенеральному прокураторови стейту поробити потрібні розсліди над діяльностю сеї організації та почати проти неї судове слідство. Ґубернатор признає організацію небезпекою для стейтової власти.

ВІДКРИЛИ НОВУ КОМЕТУ

БЛУМІНГТОН, Индіяна, 29. жовтня. — Др. Вілієм Когсгол, голова астрономічного департаменту Индиянського Стейтового Університету заявив, що він відкрив нову комету. Вона находиться на молочній дорозі, але голим оком її ще не можна бачити.

АМЕРИКАНСЬКИЙ УРЯД ПРО СВОЇ ВІДНОСИНИ ДО ЕВРОПИ

ВАШІНГТОН, 28. жовтня. — Американський уряд дістав запрошенне від аліянтських держав вислати свого представника на мирову конференцію Близького Сходу, що має відбутися на слідуючий місяць в Лозані.

У відповідь на запрошенне уряд заявив, що він вишле туди своїх „обсерваторів" себто представників, які будуть приглядатися конференції як гості не беручи активної участи в дебатах та рішеннях.

ОЗНАЧУЄ ВИСОТУ ФЕДЕРАЛЬНОЇ ПОЗИЧКИ

ВАШІНГТОН, 29. жовтня. — Секретар скарбу Мелон оголосив нині, що нова 4 і чверть процентова позичка американського уряду буде виносити 763 міліони 450,900 долярів. З того 511 міліонів долярів має бути заплачено в готівці, а решта при помочи звороту „нот побіди".

ПРИГОТОВЛЯЮТЬ ПОЧТОВУ УМОВУ З КАНАДОЮ

ВАШІНГТОН, 29. жовтня. — Американський уряд навязав переговори з канадийським урядом в ціли заключення почтової умови про злученне почтових систем обох країв.

ВИБОРИ ДО ЛАТВІЙСЬКОГО ПАРЛЯМЕНТУ.

З Риги доносять до Данціґу, що вибори до латвійського парляменту відбудуться в днях 7. і 8. жовтня ц. р. До тепер зголошено 18 списків кандидатів, м. и. списки польські, німецькі, жидівські, білоруські і російські.

СОВІТСЬКИЙ ГИМН.

Ученик московської консерваторії Леордвич склав сов. гимн. Слова гимна написано Городецьким. Новий гимн буде виконуватись скрізь поруч з інтернаціоналом. Бердовичу, яко премію, видано 10 міліярдів рублів, 20 арш. сукна і рояль Беккера.

ПОНОВЛЕННЯ ТЕРОРУ.

В Москві продовжуються арешти і ревізії. Арештовано всіх членів біржі, багато керманичів трестів, комерційних агентів й служачих державного банку. Біржа перебуває нечинною. „Правда" пише, що всіх комерційних агентів, що п і д р и в а ю т ь економічний фронт, треба розстріляти.

ПОШЕСТИ СЕРЕД ДІТИЙ НА УКРАЇНІ.

Представник Червоного Хреста на Україні Шварцман повідомляє, що на Україні серед жидівських дітий дуже поширені пошести, особливо парша і екзема в інтернатах й притулках. Скрізь дуже бракує медікаментів й мила.

АРЕШТИ НА МОСКОВСЬКІЙ БІРЖІ.

Агенти чрезвичайки арештували 30. вересня на московській біржі, на вулицях і на приватних мешканнях 60 власників ювелірських магазинів й инших торговельних підприємств. Поміж арештованними є також урядовці державного банку. У арештованих відібрано золото, срібло й валюту. Всіх арештованих посаджено до тюрми. Арешти викликали великий неспокій в торговельних колах. Біржа зачинена.

БОЛЬШЕВИКИ І ЛИТВА.

Представник РСФСР в Литві звернувся до литовського уряду з нотою з приводу пропозиції держав антанти литовському уряду прийняти постанови версайльського трактату відносно ріки Німаня. Совітський представник заявив, що совітський уряд не визнає жадного розвязання справи Німаня, яке буде переведено без його участи. На його думку ця справа повинна бути розвязана спільно всіма прибережними до Німаня державами не вилучаючи білоруської соціялістичної республики.

СТАНОВИЩЕ СОВІТСЬКИХ УРЯДОВЦІВ.

„Правда" повідомляє, що в Тульській губ. виділ судівництва зняв з посад всіх урядовців з огляду на те, що їм не виплачувано удержання з 1-го березня.

БОЙКОТ УКРАЇНСЬКОЇ І БІЛОРУСЬКОЇ АКАДЕМІЧНОЇ МОЛОДІ НА ВАРШАВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ.

Варшавський університет не приймає українських і білоруських матуристів, як рівнож б. студентів російських університетів Українців і Білорусів польського громадянства.

На днях відмовлено 30 особам в приняттю до університету.

Мотивується то тим, що военського обовязку перед Польщи не виконали „громадянського обовязку перед Польщею" або що в 1920 р. не служили в польському війску. Від б. студентів рос. університетів в оригіналі, а матрикули не вистарчають. Відомож, що оригінальні свідоцтва зрілости залишені в університеті і ніхто з б. студентів з собою їх немає. Не приймають б. студентів всіх російських університетів, які середню освіту одержали в духовних православних семінаріях і свідоцтва яких вистарчальні для університетів.

Завідуючий відділом середньої освіти мін. освіти пан Янцен, заїли ендек і ворог всього, що не „істинно польське", пояснює, що міністерство не узнає тих свідоцтв і що не можна пускати до університету ворожого Польщі елементу і русифікаторів(?).

Не признаються свідоцтва зрілости українських і білоруських ґімназій і инших середніх шкіл.

Не приймається на слухачів Українців і Білорусів польського громадянства навіть тих, які покінчили російські університети або инші вищі школи. Поляків же б. студентів приймають і без документів, а за рекомендаціями до часу, коли зможуть отримати документи з російських університетів.

До тих драконських постанов ендецьких чиновників університету і міністерства освіти в Варшаві додано ще черезвичайку в особі кваліфікаційної комісії „Братней Помоци" — студентську ендецьку організацію, спираему фондами міністерства з державної казни.

До тої органзації можуть лежати по статуту тільки студенти — Поляки.

Отже складаючий прохання студент Українець або Білорус мусять пройти через „кваліфікаційну комісію" цеї черезвичайки „Братньої Помоци".

В чому ця комісія кваліфікує?

А в тому, чи студент є передовсім „добрим Поляком", чи кохає Польщу чи відбув військову службу в 20 році, чи має рекомендації вірогідних осіб, то є місцевих ендецьких кациків, або ксьондзів.

Очевидна, річ, що тих останніх кваліфікацій наш студент не має і в університет не приймається.

Як чути, представники молоді звернуться до міністерства, а як цей ганебний істнуючий порядок не буде знесений, зложать протест перед Лігою Націй і Найвищим трибуналом в Газі, як рівнож перед академічними кругами цілого культурного світу.

ІТАЛІЙСЬКИЙ КОРОЛЬ УСТУПАЄ ПЕРЕД ЗОРГАНІЗОВАНОЮ СИЛОЮ „ФАШІСТІВ"

РИМ, столиця Італії, 29. жовтня. — Дотеперішня тиха революція в Італії скінчена.

Правительство Факти радило королеви Вікторови Емануїлови проголосити стан облоги в Італії і зборити „фашістів" силою, яко бунтівників проти держави. Одначе король сеї ради не послухав і тоді премієр Факта уступив разом з усім міністерським кабінетом.

Натомісць король покликав до Риму провідника „фашістів", Беніта Муссоліні, і предложив йому утворити міністерський кабінет.

ЛЯХИ ПОКЛИКУЮТЬСЯ НА НЕБІЩИКА ЦІСАРЯ І НА БОЛЬШЕВИКІВ, ЩО ЇХ НАПАД НА ГАЛИЧИНУ Є „ПРАВНИЙ"

ПРАГА, столиця Чехословаччини, 20. жовтня. — Польське посольство в Празі помістило в чеських часописях осьтаку оборону польських „прав" до Східної Галичини:

„З нагоди розписання виборів у Східній Галичині та оголошення проекту автономії для сеї країни проголосили націоналістичні українські партії бойкот виборів. Своє становище боронить Українська Національна Рада історичними арґументами, а в части етнографічними, передівсім одначе арт. 87 версайської конференції та 91. арт. сан-жерменського договору. Тому мусимо зазначити, що „Червона Русь" від р. 1340 належала до „польської корони". Віденський конгрес з р. 1815 признав, що цілий „австрійський забур" є провінцією польською. В тім дусі звучав також формально патент австрійського цісаря з дня 4. падолиста 1916. Мирові договори не вирішили питання східних границь Польщі. Належить теж добре памятати, що Польща сю Східну Галичину оборонила в 1920 р. перед большевиками, а через се потвердила (!) свої права суверенности. ФОРМАЛЬНОЮ САНКЦІЄЮ ТОГО СТАНУ Є РИЖСЬКИЙ ДОГОВІР. Неменьше важними є огляди політичні. Протестуючи проти виборів, не сміють Українці забувати, що на сій території мешкає населенне польське, дуже сильне (!) як числом, так культурою й економічним дорібком. Сього населення не може (!) польська держава в ніякім випадку віддати під українську управу і зректись його зовсім. „Польська політична думка" вимагає, щоби на сій території створилась змога мирного співжиття обох народностий на основі рівноваги й рівноправности. На сій думці опирається проект автономії, який влада предложила польському „сеймови". Вибори мусять вплинути на успокоєнне (!) відносин. Хочемо дати (!) Українцям можність вислати „репрезентантів", вибраних українським людом і говорити не в імени еміґрації, але в імени люду, осілого на своїй землі".

На сю заяву відповіло тутешнє українське посольство правительства Петрушевича, яке збило глупі твердження Поляків, що заява небіщика цісаря і большевиків в Ризі може рішити про долю краю і народу. Українське посольство подало історичні дані і згадало, що Польща напала війском на сей край всупереч приреченню, яке дала аліянтам, та що весь нарід в Галичині не хоче належати до Польщі і проти сього борониться з усіх сил.

Сю заяву подала уся чеська преса, яка держить сторону українську і обороняє справедливі змагання галицьких Українців.

СТРАЙКИ В ПОЛЬЩІ

ВАРШАВА, столиця Польщі, 19. жовтня. — Дня 9. с. м. вибух у Варшаві страйк телефонічних робітників. Вони домагаються вислуженини за кождий рік у висоті одномічної пенсії. Управа відмовила. Супроти сього всі телефоністки і електротехники покинули службу.

В Кракові вибух страйк складачів друкарських. Вони домагаються підвишки платні.

ПОЗИЧКА ПАПЕРУ НА НЕДОБОРИ

ВАРШАВА, 19. жовтня. — Дня 6. с. м. увійшов в життє соймовий закон про кредит польської держави в польській державній касі, який уповажнює міністра фінансів до дальшої позички в полбській державній касі до висоти 370 міліярдів мп. на покриття буджетового дефіциту.

ХОТЯТЬ І "ЗОЛОТОЇ" ПОЗИЧКИ

ВАРШАВА, 19. жовтня. — В польському департаменті міністерства фінансів відбулись конференції в справі видачі нової позички в золоті. Обговорювано пропаганду позички.

СПРАВА ЗАГАЛЬНОГО СТРАЙКУ В ЕВРОПІ ПРОТИ ВІЙНИ

ЖЕНЕВА, Швайцарія, 27. жовтня. — Міжнародня федерація юній скликала світовий мировий конгрес на 15. грудня с. р. до Амстердаму, в Голяндії.

Сей конгрес має обговорити справу проголошення загального страйку в Европі, на випадок, якби грозив вибух війни,

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сити і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 496 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

БОЙКОТ ПОЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ НА ВОЛИНІ.

У місточку Турійск, ковельського повіту, у свій час закрито українську школу й натомісць навязано людности польську „сьомиклясуфку". Цю польську школу тепер людність бойкотує.

Таксамо бойкотують польську школу й в селі Штунь, любомірського повіту. Дві вчительки Польки дарма побирають платню.

БОЛЬШЕВИЦЬКА ПРЕСА ПРО СХІДНУ ГАЛИЧИНУ.

Від деякого часу советська преса на Україні присвячує богато місця справі Східної Галичини, та інформаціям з нашого краю.

Харківська ґазета „Вісти" з дня 25. серпня с. р., поміщує обширну статтю, в якій обмірковується становище Східної Галичини на міжнародній арені. Вона пише:

„Політика польського уряду в обсадженій країні викликала остре невдоволеннє серед нелянських мас. Вісти зі Східної Галичини нагадують початок горожанської війни в Ірляндії".

В іншому числі під рубрикою „Повстанський рух у Східній Галичині", ґазета „Вісти" передруковує всі інформації польської та української преси про терор і „саботажі" у Східній Галичині.

Велику увагу звертає та ґазета і на справу „автономії", про яку пише, що Українці „автономії" не приймуть.

У справі виборів та ґазета вказує на солідарність всіх галицьких українських партій в боротьбі за незалежність Східної Галичини.

Відношение советської преси до уряду З. О. У. Н. Р. крайно вороже. Большевики побоюються, що на випадок унезалежнення Східної Галичини, сей край стане осередком і Півмонтом українського національного руху і поширить свої впливи на Велику Україну.

ЗАСІДАННЯ УКР. ГРОМ. КОМІТЕТУ В Ч. С. Р.

Дня 9. жовтня ц. р. відбулися чергові загальні збори Українського Громадського Комітету.

Голова Управи п. Шаповал в своїм звіті зазначив ту величезну працю, яку перевів Громадський Комітет по забезпеченню і опікуванню українською еміґрацією в Ч. С. Р.

Досі зареґіструвалось тільки в Громадськім Комітеті в Празі до 3,000 біженців не рахуючи тої численної маси, котра знаходиться на праці на Прикарпатській Україні і на Словаччині. За останніх три місяці у відділі реєстрації У. Г. К. зареєструвалося 750 осіб на 701 картці з них 78 жінок. Соціяльне походження: 280 селян, 168 робітників, 286 інтеліґентів, 59 земл. промисл., 11 торговців, 4 неустановлено. Освіта: 34 неписьмен., 32 тільки письменних, 152 не більше вищ. початок. школи, 131 незакін. середн. освітою, 259 середн. освіт.; фахова: нижча — 17, середня — 55, вища — 27. неуст. — 19. Прибули: з Польщі 499, з південних держав — 92, з инших країв — 128, неустановлено — 5. Національний склад: Українців — 727, Москалів — 1, Жидів 10, Чехів — 6, инших 6.

У бюро праці при У. Г. К. пошукувало працю 218 людей з них 200 мужчин і 8 жінок. Післано на працю на протязі трох місяців — 199 робітників у перший раз і 19 робітників у другий раз. — Найбільше еміґрації прибуває з Польщі і південних славянських держав, шукаючи в Чехії освіти і праці.

Майже кожному еміґрантові Гром. Ком. чим небудь допомогає: вироблення документів на право перебування в Ч. С. Р., видача обідів, предоставлення притулку немаючим де переночувати, медична допомога, видача прибуваючим з таборів одягу, підшукування праці, правна порада, приміщення Культурно-Просвітним відділом на ріжні фахові чеські вищі, середні, і нижчі школи і курси, уділення і пеклування про стипендії для них. В одній тільки Подібрадській Укр. Господарській Академії, організован. Комітетом, студіює 232 студ., які одержують стипендію від Громадського Комітету. Опріч того за біжучий рік при допомозі Культурно-Просвітнього відділу У. Г. К. вступило до вищих чеських шкіл і до Українського Вільного Університету — 148 осіб, до середніх чеських шкіл — 27 осіб, на матуральні курси — 126, на автомобільно-тракторні курси 11 осіб.

Загальна кількість еміґрантів, коли до цього додати 232 особи принятих до Укр. Господ. Академії, які можуть продовжувати свою освіту завдяки допомозі У. Г. Комітету виявиться в цифрі — 544 особи.

Грошова допомога студіюючим Українцям еміґрантам досягла загальної суми 94.036,80 к. ч., які видавалось на подорож до школи, на прожиття під час вступних іспитів, на приладдя, на підручники, на лікування, на поліпшення харчів анемичним і тим хто переніс тяжку хворобу і т. п.

Після закінчення звіту збори виносять подяку Управі за її працю і переходять до чергових справ.

Член Комітету, Ректор Укр. Господ. Академії, познайомив збори з матеріяльним станом Академії і прохав Комітет подбати про збільшення коштів на Академію, бо асиґнованої на утримання її суми вже не вистарчає. Академія перебуває в стані орґанізації і потребує ріжних наукових приладів та бібліотеки, помимо необхідности збільшення професорського складу.

Заслухавши інформації про діяльність п. Тимофієва, Леонтовича й инших хліборобів державників в Празі, збори одноодушно осудили ії, як протигромадську і протинаціональну.

ПРИВІТ УКРАЇНСЬКОМУ КОНҐРЕСОВИ В АМЕРИЦІ!

Промова представника Галицького Українського Уряду у Вашинґтоні, д-ра Луки Мишуги, на Конґресі в Филаделфії, Па., дня 26. жовтня, 1922.

Великий час, який саме переживає український народ, приніс нам таку велич як відновлена Українська Держава, але і заставив нас заразом переживати таку траґедію як поновне повне поневолення цілої української нації. На наших очах переходять раз враз нові події, одна страшнійша другої. І українсько-польська і українсько-московська війна, що попри сотки тисяч полягших забирають нам раз враз дальші нові жертви і погибша стотисячна Галицька Армія на Великій Україні і сотки тисяч жертв московського чека та другі сотки тисяч погибших по ляцьких вязницях та ляцьких таборах таборах смерти — це лишень поодинокі картини, які хиба тільки зарисовують ту велику руїну перед якою блідне відома в нашій історії Руїна з часів козаччини як і бліднуть всі національні нещастя, які колинебудь навістили нашу землю.

Як у всіх того рода національних катастрофах так і тут треба більше чим колинебудь побоюватися, що для потрясеної великими жертвами і пораженнями народної маси прийде час повного притупіння, зневіри, морального занепаду та розкладу. І в тих то часах, коли в цілім краю гомонить тільки одно кровожадне слово гордого наїздника; горе побідженим, коли з всіх сторін чути тільки голоси розпуки, треба великого політичного розуму з боку тих, в яких руках лежить провід народа, щоби відвернути найбільше нещастя, себто розклад свого власного національного ядра. А треба памятати, що якраз в тих хвилях звикла судьба кувати долю народа на довгі а довгі віки.

Щоби згуртувати і на дусі піднести розбиті сили народні та щоби запалити їх до нового протинаступу, треба тоді передовсім такого проводу, який має загальне довіря широких мас народних. Тільки голос такого проводу який всегда особливо уважно ставився до визвольних змагань широких мас може і в тій тяжкій хвилі відбитися голосним відгомоном в серцях тих мас. І тільки такий провід який стоїть на сторожі життєвих інтересів працюючих мас, та який подає реальний шлях визволення, зуміє ще й тоді збудити нову віру і надію в можливість побіди та зможе зрушити розбиті і знесилені маси до нових жертв і до нової боротьби.

Галицький Уряд, як законний речник волі народа, що вийшов з народа і є з народом, є свідомим цего завдання, яке вложив на него Великий Час. І коли ми Галицькі Українці творимо сегодня супроти ворога оден одноцільний національний фронт, коли ми побиті і обезсилені з невигоїними ще ранами станули знова до нової боротьби то це є передовсім випливом чистої як слеза і інтересам та духови наших широких народних мас відповідаючої національної і державної ідеольоґії Галицького Проводу, себто в першій мірі Галицького Уряду. Беручи в охорону інтереси працюючих селянських і робітничих мас, як це було на ділі в часі нашої державности в Галичині, не відступаючи ні на йоту від нашої національної, соборницької ідеольоґії та обстоюючи на федеративних основах побудовану Соборну Україну з Київом як державним центром, з одної сторони, а рахуючись з реальними політичними обставинами з другої, стоїть Галицький Уряд непохитно при концепції галицької держави вільних народів як одиноко можливого в тім моменті ратунку не тільки Галицької але і загально-української державности. За цею політичною лінією Уряду станув сегодня весь український народ в Галичині, на еміґрації і за океаном. Та політична лінія добуває собі рівнож чимраз більшого розуміння серед мірodайних чинників держав Европи. І щоби з цеї концепції і звязаної з нею пропаґанди української державности не вийшло, то факт остане фактом, що коло неї згуртувався і обєднався в найтяжшім, переломовім часі весь галицько-український народ. А це одно є вже великим добутком, прямо епохальною подією в цілій нашій визвольній боротьбі.

Положивши в основу нашої політичної орієнтації принцип опертя на власні сили будуємо українську державу на невичерпаній силі життєвої енерґії українського народа та на його сильнім міліонами жертв крови задокументованім бажанню жити самостійним державним життя. Голосимо, що тільки від сили тої енерґії буде залежати будучність нашої держави. Тому і нашим головним завданнем уважаємо це, щоби ту енерґію піддержувати і звертати її на властиву дорогу активної боротьби з ворогом.

Якраз тепер переживаємо той момент коли життєва енерґія нашого народа піднялася в краю знова по геройськи високо. Рідний край став знова активним. Завданням Уряду, а тут в Америці наших братів за океаном, є ту енерґію рідного краю, окуплену новими українськими жертвами крови і майна, піддержати, а її вплив і значіння поширити та визискати для загально української справи, а зосібна для справи галицької державности.

До серця галицької державности спливає сегодня кров: з рідного краю, від Галицького Уряду і від наших братів за океаном. Ті три жерела так тісно злучені з собою, що колиб одно з них перестало бити, завмерби і сам державний орґанізм, завмерлаби і визвольна боротьба, а з нею і надія на визволення. А коли нам говорити про Америку то треба піднести, що зза океану пливе не тільки сильна, цілюща струя моральна, яка посуває нашу справу на міжнароднім поли, але зза океану пливе ще і золота струя, яка ратує Уряд і край, струя без якої припливу мусілаб завмерти визвольна боротьба. І Галицький Уряд і Рідний Край розуміють і відчувають вповні вагу і силу заморської еміґрації. Тому то коли дійшло до відома Уряду, що в Америці скликують обєднані українські орґанізації Національний Конґрес рішив Уряд з огляду на активну участь американських Українців в державнім будівництві та на їх особливо важне значіння в нашій визвольній боротьбі вислати на цей Конґрес свого надзвичайного відпоручника, яким є п. др. Осип Назарук, Уповноважений по справам преси і пропаґанди в Галицькім Уряді. Високі Збори будуть отсим мали нагоду почути з уст одного з живих творців і оборонців нашої державної ідеольоґії про ті шляхи, якими йшов і прямує Галицький Уряд.

Витаючи Високий Конґрес від імени нашого Представництва в Америці дозволю собі мати за честь передати Вам пересланий телеґрафічно привіт від нашого Президента Вп. др. Евгена Петрушевича та переказати пересланий з Рідного Краю вислів радости з приводу заснования Обеднання і скликання Національного Конґресу від Вп. др. Володимира Бачинського, голови Міжпартійної Ради у Львові.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА"

ПРОМОВА ДЕЛЕҐАТА ГАЛИЦЬКОГО УРЯДУ Д-РА ОСИПА НАЗАРУКА.

(Зміст).

(Виголошена в Филаделфії, Па., 26. жовтня с. р.)

Світлі Збори:—

В імени Галицького Уряду маю честь висказати ВП. Делеґаткам і Делеґатам найповажніщих українських орґанізацій в Америці щире признання й подяку за ту велику працю, яка в Америці досі доконана для добра української державности.

Галицький Уряд уважає сей конґрес мозком українського народу на американській землі. Кождий рух нервів сього мозку відбється не тільки тут на еміґрації, але й там у старім краю. Кожда корисна ухвала сього конґресу скріпить українську націю та її уряд. І тому Галицьке Правительство з уваги на вагу сього конґресу наказало мені перервати мою обїздку по Канаді та спеціяльно приїхати сюди, щоби перед сим компетентним збором здати звіт з чотирох літ праці галицької Влади.

Свій звіт поділю на чотири части: В першій части представлю коротко історію боротьби за українську державність, в другій — усе, що було і єсть важніщого в нашій внутрішній політиці, в третій — міжнародне положення нашої державности, в четвертій нашу державну ідеольоґію від початку до теперішної хвилі.

Державу творять: земля, нарід і влада. Територія, на якій утворено галицьку державу, була так знищена великою війною, як ніяка инша земля давної Австро-Угорщини. Се було одно велике пожарище. Наше населеннє на тім пожарищи було винищене не тільки Росією але ще більше Австрією так, що при кінци війни були в Галичині тільки жінки, діти й нездібні до зброї мущини, бо галицькі полки стояли на італійськім фронті. І мимо того Галицька Влада мала відвагу й енергію взятися до будови держави. І поставила тай урядила її на тім відрізанім від світа пожарищи. І ще провадила війну проти Польщі цілих девять місяців. Під градом куль радила у Львові Українська Національна Рада, сповняючи свій обовязок таксамо хоробро як армія.

Треба дивуватися й подивляти, як серед таких обставин могла та галицька Влада вдержати такий тягар так довгий час без ніякої допомоги культурного світа. Коли тягар став їй не по силі, вона вспіла випровадити значну галицьку армію на Велику Україну.

Се, що там сталося і що ми досі маємо ще свій Уряд, завдячуємо Диктатурі. Невикінчена галицька конституція не знає вправді такої форми влади, але знає її дійсність, життє так у нас, як і в инших народів. **Справа Диктатури вже полагоджена успішно, як повідомляє мене тутешний представник Уряду.** І тепер можемо сміло сказати, що Диктатура як реформа правління на небезпечний час повинна увійти в нашу конституцію. І ще треба ствердити, що Диктатура вивязалася зі всіх завдань внутрішної й заграничної політики. А не були се легкі завдання!

Великі трудности зустріли Диктатуру вже на землях Великої України в відношенню до наддніпрянської держави, до обох радянських держав і до Денікіна. (Бесідник обговорює докладно ті відношення і стверджує, як очевидець, що галицький Уряд ніколи не заключував ніякого політичного договору з Денікіном; був тільки договір заключений штабом армії, яка знайшлася в страшнім положенню; але й сей одговір не був політичної натури — він займався просто тим, де і як примістити конаючих героїв галицької армії).

Може ще більшої зручности вимагало внутрішне взаїмне відношеннє сил. Було їх аж девять ріжної якости й ріжної вартости: 1. Виділ Національної Ради, як конституційний суверен держави. 2. Національна Рада в краю. 3. Ґрупа Національної Ради за кордоном. 4. Партії в краю. 5. Партійні ґрупи за кордоном. 6. Міжпартійна орґанізація в краю (одна з партій була поза нею). 7. Уряд Уповноважених. 8. Диктатор. 9. Еміґрація за морем.

Коли подивимося на сю мозаїку наших політичних сил, викликану в значній мірі втратою територій, коли возьмемо під увагу те, що ізза окупації держави Польщею не могли ті сили відповідно кооперувати, то мусимо признати, що Диктатура була тим огнищем, яке не допустило до розпорошення тих політичних чинників і взаїмного поборювання між собою! Се факт надзвичайно цікавий і поучаючий на будуче.

(Бесідник обговорив відношеннє Галицького Уряду до Польщі, Росії, Великої України, Румунії, Угорщини, Чехії й держав антанти, підчеркнув належито **татарську тактику** киринників, стверджуючи, що загал усіх наших політичних чинників поводився льояльно супроти Галицького Уряду).

Державна ідеольоґія була від початку до кінця та сама: ясна й виразна. Галицький Уряд стояв і стоїть на тім становищі, що ідеалом всего українського народу від Кавказу аж **поза** Сян є й повинна бути: одна велика українська держава. Але се ідеал, якого не можуть здійснити часом навіть найбільш могутні й культурні раси. От недалеко треба шукати за прикладом: ми зібралися й радимо на території могутної й високо культурної англосаксонської раси, яка має дві великі держави, що складаються з цілого ряду менших держав! Німці також мали й мають дві цілком окремі держави, а одна з них складається з цілого ряду менших держав. Тактика й реальні обставини внутрішні й заграничні вимагали й вимагають від нас також подібної політики. І тут природне жерело причин, ізза яких галицький Уряд обстоює концепцію незалежної західно-української держави свобідних народів. Се етап на шляху до ідеалу, який хочемо осягнути. Шлях наш веде на схід — туди, де живе більшість української нації й де бється серце її, що називається Київ. Але до того ідеалу треба йти обережно, помалу й пляново. Бо інакше навіть при сприяючих обставинах сотворим у не велику й міцну державу, тільки безсильну саламаху, в якій усі будуть незадоволені. Хто говорить інакше, той або не вміє вчитися з того, що ми пережили, або свідомо викликає кириню, аби в мутній воді рибу ловити. Самоуправа ріжних земель України а в першій мірі Галичини мусить бути застережена й бережена. Бо тільки тоді сотворимо велику і як кришталь упорядковану українську державу. Покищо обовязує нас воля народа західної України, висказана ухвалою нашого парляменту дня 3. січня 1919 р. і принята Трудовим Конґресом Великої України. З тої лінії, яку Галич і Київ узнали за найлучшу, ніколи не зійшов Галицький Уряд. І се також його заслуга, що серед ріжних димів і бур не дав затемнити нашого ідеалу. Його політична тактика була і є згідна з ідеольоґією всеї української нації, одобреною компетентними чинниками. Ми не робили ніяких скоків на боки, але йшли рівно, все знаючи, до чого йдемо і чого хочемо! Се правда, якої ніхто не може заперечити!

Наша боротьба ще нескінчена. ВП. промовець, котрий витав Конґрес іменем українського населення сього міста, сказав слушні слова: Боротьба вимагає трох річей — грошей, грошей і ще раз грошей! Іменем Галицького Уряду стверджую, що українська еміґрація тут за морем показалася політично дуже виробленою, бо відразу зрозуміла сю правду, як тільки Галицький Уряд звернувся до неї. Той Уряд, на якім нема плями і на який звернені очі всего українського народ, сподівається, що українська еміґрація зрозуміє тепер потребу скріплення й утревалення своєї допомоги. Ви наш мозок і сіль на сій землі! Ви рознесете по всій широкій американській державі погляди і потреби наші! І вони будуть заспокоєні, бо війна нескінчена, бо в старім краю кипить завзятий бій, якого ще не бачив континент Европи!

Тут описав промовець останні події в Галичині, зібрав коротко вислід своєї промови по пунктам і закінчив її так:

Вороги державности українського народу вже зрозуміли, яка сила родиться на нашій землі. Зрозуміли се, бачучи ясність і рівність нашого шляху, бачучи твердість, з якою йдемо по нім мимо страшних обставин, бачучи небувале геройство нашої армії, якою можемо почванитися між усіми арміями світа. І страх напав наших сусідів, страх перед тим, що з ними буде, коли ми діпнемо свого! Тут жерело нелюдських знущань над нашим народом, а не в чім иншім! Час і нам зрозуміти, що український нарід непобідимий і що він раз сказавши собі: „Я мушу мати свою державу!" — здобуде її напевно! Одно одиноке условє сповніть, а матимете державну незалежність: Йдіть одним фронтом проти ворога й не дайте зі своїх рядів помічників для ворога і гнобителя! Тоді нема на світі такої сили, яка моглаб нам перешкодити у здобуттю незалежної Української Держави!

НА ФОНД ФЕДАКА.

(Через „Свободу").

Николай Пупчик з Jersey City, N. J. зложив $2.00

Оголошено $122.45
РАЗОМ $124.45
Відослано $260.33.
ЗІБРАНО ДОСІ $384.78

НА ЯКІ АДРЕСИ ПОСИЛАТИ ЖЕРТВИ ДО ЕВРОПИ?

На запити в сій справі відповідаємо Українцям американським і канадійським, що жертви на поміч українським жертвам війни в Европі, а також українським жовнірам, студентам, збігцям, голодуючим, на українські школи і т. п. слід посилати на такі адреси:

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ:

Для українських жовнірів на адресу: **Dr. Stepan Smal-Stocky, Hotel Imperial, Prauge, Czechoslovakia.**

Для українських студентів, що вчаться в українському університеті в Празі, також на тусаму адресу д-ра Стоцького, або на адресу: **Zivnostenska Banka, conto: Ukrainska Akademicna Hromada v C. S. R., Prague, Czechoslovakia.**

Для збігців з України і Галичини: **Ukrainsky Hromadsky Komitet, Serikova 4, Prague III, Czechoslovakia.**

В АВСТРІЇ:

Для українських збігців з Галичини: **Ukrainisches Hilfskomitee, Strozzigasse 32, T. 12, Wien VIII, Austria.**

Для українських студентів: **Ukrainisher Studenten Verein Sitsch, Theresiengasse 13, Wien XVIII, Austria.**

В НІМЕЧЧИНІ:

Для українських студентів: **Verein Ukrainischer Studenten in Deutschland, Berlin-Charlottenburg, Goethestrasse 67a, Germany.**

В ГАЛИЧИНІ:

Для товариств:
Комітет допомоги голодуючій молодіжі;
Фонд українських інвалідів;
Український Фонд воєнних вдовиць і сиріт;
Краєве Товариство охорони дітий і опіки над молодіжю;
на адресу: **Zemelnyj Bank Hipoteczny, Pidwale 7, Lemberg, East Galicia.**

На українські приватні школи: **Ukrainske Pedagogiczne Towarystwo, Rynok 10, Lemberg, East Galicia.**

При пересилці гроший (доляровими дрефтами) треба все посилати листи і в них написати, на яку ціль призначена жертва.

Сей виказ містити-мемо від часу до часу у „Свободі".

Наших земляків в Европі просимо подати нам зміни або доповнення в сих адресах.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

КІЛЬКО ЗЛОЖИЛИ ПООДИНОКІ ОСОБИ НА ФОНД НЕГАЙНОЇ ДОПОМОГИ РІДНОМУ КРАЄВИ.

Ч. 256

(Продовження).

44) Філядельфія, Па., переслав п. Василь Титанич....... 500.00

Зложили:

Сотня 4 Січової Орґ. 52.00
Сотня 45 Жіночий Відділ. 35.00
Збірка на вічу 30. вересня 413.00

Зложили: п. Чучман 30; о. сов. М. Кінаш 20; Стефан Крутий 15; Теодор Гришей, Василь Матолич, Василь Стецик і Францішка Ортисюк по 10.00; Іван Пеленський, Михайло Вишиванюк, Теодор Вишиванюк, Омелян Онищук, о. М. Кузьмак, Антін Пашук, Петро Кирилюк, Евген Якубович, Марія Кінаш, Омелян Кульчицький, Іван Мороз, Вас. Коцюбинський, Іван Борисевич, Іван Криван, Петро Мокрицький, Георгій Нечипов, Онуфрій Свинко, Гриць Рибачок, Никита Бурий, К. Стебільський, Стефан Захарчук, Ірена Волянська, Никола Буньо, Григорий Стасюк, Ілія Затонський, К. Шпікула, Евгений Живущак, Михайло Гриньків, Гринько Красій, Іван Маланюк і Іван Шапуровський по 5.00; Іван Ланик 4.00; Олекса Коник і Анна Жеребецька по 3.00; по 2.00: Никола Ю. Сеник, Іван Муха, Семко Шевчик, Мих. Барановський, Дмитро Волощакевич, Яків Стецишин, Павло Козморський, Ів. Потучко, Стефан Мусій, Марія Козаківна, Йосиф Шпак, Іван Хмелюк, Николай Скрипник, Ст. Сенів, Гнат Оготчак, М. Дубас, Олекса Мусій, Дмитро Теленчан, С. Колеба, Михайло Кобе, Басня Дамин, Михайло Мрук, Василь Стриковський, Филип Дубас, Йосифа Комарівна, Теодор Задорожний, Василь Граб, Василь Яцишин, Петро Мусяч, Михайло Полохайло, Марія Найда, Петро Арабчик, Антін Біґедза, Текля Мішанець, Катерина Мальч, Марія Марущак; по 1.00: Юрко Мартич, Михайло Мельник, Николай Кручок, Семен Пунда, Іван Моргаль, Михайло Валько, Михайло Вавришко, Михайло Панько, Прокіп Павлик, Михайло Клапко, Михайло Миць, Петро Семків, Яків Підставний, Никола Квасінський, Іван Ніздрот, Михайло Пискар, Данило Кривак, Петро Баховський, Василь Шеґа, Антоній Баґрій, Михайло Гавриленько, Ілько Грумовець, Андрій Колодчак, Петро Совірка, Андрій Мандюк, Никола Жилковський, Іван Туряпецький, Семен Станчак, Стефан Бомба, Григорий Самбор, Антін Бучацький, Семен Бриндзей, Олекса Ланюш, Стах Юхман, Параня Жукевич, Федорій Михалечко, Никола Парощак, Іван Омелян, Анна Шалева, Андрій Нецько, Гринько Голичський, Никола Рожак, Петро Барилка, Галя Кінаш, Анна Козел, Ів. Кашлят, Петро Мельник, Дмитро Кобильник, Ксеня Стасюк, Михайло А. Білий, Дм. Станько, Павло Дубас, Василь Миколаїв, Ілько Дукан, Ів. Лисик, Анна Кіц, Гавриїл А. Яцишин, Настя Трут, Розалія Кохановська, Андрій Вишиваний, Ів. Смильський, Вікторa Румецька, Стефан Онищук, Никола Жайняк, Никола Вівчар, Ярослава Кінаш, Олекса Дудар, Теодор Мищишан, Николай Волос, Петро Козачишин, Михайло Ставничий, Юстина Тиляшник, Михаїл Дармограй; Н. Н. 80 цнт.; Н. Н. і Андрій Хорбетко по 50 ц.

З 4-ої Сотні Січової Організації зложили: Іван Сільський, Семен Ртуецький, Мих. Коцюк, Атанас Рутецький і Вас. Титанич по 5.00; Григ. Бучко 2.50; по 2.00: Теодор Заболотний, Володимир Монастирський, Іван Романюк, Гавриїл Яцишин; Николай Бодиар 1.50; по 1.00: Теодор Пилипчук, Николай Настасик, Іван Слободзян, Стефан Камінський, Вас. Павлівський, Павло Намака, Антін Олійник, Никола Сеник, Дмитро Терпелюк, Павло Колізник, Ів. Томас, Іван Сарчинський, Мих. Заньчук, Іван Ленчик, Теод. Ванс.

З 45-ої сотні, Жіночий відділ Січової Організації зложили: Марія Мигалівна, Катерина Ткач і Анна Панчак по 5.00; по 2.00: Єва Сеник, Марія Плісак, Анастазія Левкович; по 1.00: Анна Круба, Павліна Мочернюк, Анна Чубата, Катерина Коцюбинська, Софія Підгірна, Стефанія Найда, Марія Клюнь, Текля Лозинська, Петрунеля Єзерська, Марія Шеповська, Олена Квік, Анна Палевич, Катерина Візор, Марія Підгірна, Параня Жукевич, Федозія Заремба, Олена Стецула.

45) Гемтремк, Міш., від Сотні Січової Організації, переслав п. Іван Шеремета 121.50

(Спис жертводавців ще не одержаний).

56) Пасейк, Н. Дж., переслав п. Д. Лещишин 40.50

Зложили: Тов. гімнаст. Січ ім. В. Хмельницького, 10. сотня Січової Організації 10.00; Д. Лещишин 2.50; М. Пипюк 1.00; П. Закутинський 50 ц.; тов. Укр. Січ, від. 182 У. Н. С. в Кліфтон, Н. Дж. 25.00; по 50 ц.: М. Швец, М. Грабинський; по 25 ц.: Гр. Яськів і С. Куцах

47) Ґері, В. Ва., Петро Щербатий 3.00

48) Олд Вестбурі, Н. Й., Ол. Гладкий 2.00

49) Джерзи Сіти, Н. Дж., збірка на реколекціях, переслав о. Александер Улицький 41.00

Зложили: о. Ал. Улицький, о. С. Вацишин, о. Н. Підгорецький, о. М. Паздрій, о. Он. Ковальський 5.00; о. Авг. Компордай 2.00; по 1.00: о. І. Сабов, о. Йосиф Пелехович, о. Михайло Продан, о. І. Ортинський, о. В. Зацерковний, о. Вол. Петрівський, о. Валент. Балог, о. Йос. Ганяк, о. Ст. Маланяк, о. А. Пик, о. І. Кутський, о. П. Єзерський, о. І. Захарко, о. М. Данилович.

50) Паверз, В. Ва., Мартин Цетрик 10.00

51) Ню Йорк Сити, Іван Тирчиняк 5.00

52) Милвил, Н. Дж., Іван Копитко 5.00

53) Філядельфія, Па., від членів 43-ої Сотні Січової Організації, переслав п. Іван Найда.. 17.00

Зложили: Василь Дубик і Михайло Даців по 5.00; Павло Попович 4.00; Мих. Опришко 3.00.

54) Геркімер, Н. Й., переслав о. С. Склепкович 50.00

Збірка в церкві 40.00; Павло Станімір 10.00.

55) Френкфорд, Па., переслав п. М. Стоколоса, зложив Стефан Дарморoз 1.00

56) Сиракюз, Н. Й., збірка на вічу, переслав о. Др. Й. Жук.. 85.75

Зложили: о. Др. Йосиф Жук 10.00; Ілько Трач, Розалія Сіканець, Василь Корнаф, Гринько Бедзіш, Антін Яворський 5.00; Андрій Данюк 4.00; по 2.00: Тома Герчак, Волод. Ворощук, Петро Когут, Андрій Бусько, Стефан Гриб, Волод. Чабіняк, Андрій Варян: по 1.00: П. Мацько, Марія Брак, Гаврило Мельник, Матвій Комар, Гр. Гнатко, Тома Пиндус, Н. Н., Н. Н., Яків Гайдук, Олекса Шкляренко, Дм. Значко, Теодор Криленко, Віктор Осаківський, Тома Кондрасевич, Роман Жеребний, Пилип Парибус, Василь Лаба, Стах Когут, Теодор Ковальчик, Василь Шеремета (с. Онуфрія), Андр. Пахолок, Пилип Кудлик, Ольга Бедзіш, Петро Рифун, Михайло Максимчак, Марта Бандас, Михайло Клюсик, Йос. Шторинц; Михайло Дзецюх 75 цнт.; по 50 цнт.: Меланія Пиндус, І. Копко, Олекса Пастух, Іван Ґула; дрібними датками 2.00.

57) Бравтон, Па., Дмитро Дубрівний 2.00

58) Ню Александрія, Па., збірка на представленню, переслав п. Антін Філовяк 22.00

Зложили: Вас. Линдьо 2.00; по 1.00: Михайло Грисяк, Йос. Баран, Антін Коцюбинський, Теодор Вітівський, Николай Гайдук, Теодор Шиляк, Михайло еФдак, Іван Лишковяк, Йосиф Потугоник, Василь Новіцький, Йосиф Пішко, Олекса Головацький, Іван Юрчик, Антін Філовяк, Стефан Лишеґа, Василь Ільків, Михайло Учин, Василь Москаль; по 50 цнт.: Вас. Шміґінський, Николай Швець, Михайло Бабіч, Іван Дуда.

(Конець буде).

ОБІКРАЛИ КОНЗУЛЯ.

а львівській стації злодії украли дорогі футра та дорогоцінности польського конзуля в Ґенуї Вержиньского, який загостив до Львова. Втрата виносить майже 4 міліони.

УКРАЇНСЬКА ДИТИНА В ГАЛИЧИНІ БЕЗ ШКОЛИ І НАУКИ.

(З львівського „Діла" з 12. жовтня, 1922).

Польська урядова шкільна статистика подає нам кількість шкіл з викладовою українською і викладовою польською мовою. З сеї статистики побачили ми, що на протязі двох років польської господарки (від 1919 — до кінця шк. р. 1921) ми втратили одну четвертину нашого передвоєнного стану посідання. Цей стан буде далеко гірший і чорнійший, коли ми возьмемо під увагу, кілько кляс є в українських школах, а кілько в польських. Під цим оглядом польська теперішня статистика так само скромно мовчалива, як колись за небіжки Австрії. Всеж таки і тут можемо на підставі рахунку дійти до певного погляду.

Маючи в польській статистиці виказ одноклясових шкіл аж до семиклясових, можемо приняти, що всіх кляс на области української Галичини було 9,856, кругло 10,000. Це число мало що відбігає від числа лекційних комплетів, які подає польська статистика. Ріжниця вияснюється таким чином, що ми не маємо змоги точно провірити, кілько паралельних відділів було в ріжних школах.

З повисшого числа кляс (9856) припадає 7211 на польські і 2645 на українські школи. І у тому розділі кляс лежить ще тяжча шкода, ще більш кривдяча несправедливість, як у самому числі шкіл під оглядом викладової мови. Українська школа з правила одноклясова, рідше двоклясова, висшеклясова належить до вимків, число яких не перевисшає числа пальців наших рук. Українці мусять задоволятися поганою одноклясівкою, суроґатом навчання, підчас коли зникаючого навіть числа польських дітей поставоть всюди правильні більшеклясові школи. Побираючи таку науку, наш селянин не має довіря взагалі до школи, бо для нього поняття школи тільки таке, яке він бачить у себе на місці. Він бачить, що наука зводиться до забавки, до крикливих польських маніфестацій, не видить у ній нічого поважного, нічого цінного. З українських шкіл не може дитина перейти до жадної вищої, або фахової школи. Для української дитини зачинений доступ до вищої освіти, а навіть фахової хліборобської освіти він у ній не побирає.

Наслідки такого страшного, невиносимого стану слідні з дальших цифр статистики. Хоч вони скромно закриті фіґовим листком стидливости, а все таки промовляють до нас страшною мовою, котра муситьш безумовно мусить відбитися сильним голосним відгомоном серед українського народу.

Одного разу довелося нам читати в польській „Ґазеті львовській" ч. 13. з 1922 про надужиття Чехів у тій частині Шлеська, яка припала чеській республиці. Там читаємо таке: „На звалищах 65 польських кляс (не шкіл — увага наша) і 8 паралельних відділів публичних польських шкіл з 3601 учениками поставили Чехи кроваву будівлю своїх 33 нових шкіл. Знищили вони також 7 шкіл і захоронок „Мацєржи польской" в числі 16 кляс і 658 учеників". Щож маємо ми сказати про знищення 700 шкіл серед автохтонного українського населення. Це справдішня кровава будівля, яка своїм голосом до неба кличе о поміч. Цю кроваву будівлю мусить мати стало перед своїми очима кождий Українець, коли хоче, щоби його в світі шановано.

А на цім не досить. Довкруги цеї страшної будівлі бачимо великі ряди дітей позбавлених науки в рідній мові, або й таких дітей, які зовсім не ходять до школи, бо не хочуть побирати науки чужої мови.

Свого часу мали ми нагоду читати статтю проф. Галущинського в „Світлі" ч. 1—3. з 1922 п. н.: „Українське шкільництво в польськім освітленню". На підставі статистичних дат з р. 1914 з неповних 21 повітів виказав автор, що число українських дітей, котрі побирають початкову науку в польській мові, виносить до 150,000. Ось деякі числа:

У бережанськім повіті було таких дітей 3015. (Бережани з Адамівкою 758, Плавча вел. 210, Будилів 200, Козлів 180, Козова 393, Таврів 200, Нараїв 304, наводжу тільки найважніщі місцевости). Пов. Бібрка 1569 (Бібрка 200, Ходорів 230, Берездівці 109, Гранки-Кути 100). Пов. Броди 2001 (Броди 300, Пониковиця 290, Топорів 332 [в місті Українців 2362, Поляків 900, Жидів 2000]. Пеняки 167. Підкамінь 134). Пов. Городок 1408 (Городок 180, Оброшин 195 [тут Українців 900. Поляків 600], Цупів 140, Янів 167, коли рівночасно польських дітей тільки 155). Пов. Долина 1031 (Болехів 487, Долина 380 [тут Українців 3378, Поляків 2680, Жидів 2530], Рожнітів 164, коли польських дітей тільки 93 а за те жидівських 264). Пов. Жидачів 1833 (Жидачів 350, Млинищі 110, Цицулів 128, Пчани 158, Журавно 290, Миколаїв над Дністром 292, Розділ 205). Повіт Збараж 1220 (Збараж 285, Кійданці 158, Сенява 108, Терпилівка 90). Пов. Зборів 2080. Пов. Золочів 2339 (Олесько 469, Кутків 107, Сасів 201, Білий Камінь 192, Гологори 180). Пов. Калуш 564 (Войнилів 320, Калуш 244). Повіт Камінка струм. 1540 (Буськ 210, Желехів вел. 259, Камінка стр. 346). Пов. і місто Львів 4182 (Малехів 100, Дубляни 104, Яричів 159). Пов. Перемишляни 1323. Пов. Підгайні 1853. Пов. Радехів 1941. Пов. Рогатин 1400. Пов. Скалат 2826. Пов. Сколє 265. Повіт Стрий 1765. Пов. Теребовля 1687. Пов. Тернопіль 2816.

Сьогодня цей стан так погіршився, що не сміємо обмежатися тільки до занотовання факту, але мусимо витягнути всі потрібні консеквенції.

На підставі дат з р. 1911—12 ходило до школи на щоденну науку в українській Галичині 713.208 дітей. У р. 1920—21 бачимо таких дітей тільки 564,130, себто менше 159,078, не вчисляючи близько 200,000 обовязаних до науки, які не ходили до школи. Цілком певно можемо сказати, що те недостаюче число до стану з перед десяти літ становлять тільки українські діти. Хоч би ми приняли навіть, що в наслідку війни зменшилося дещо число дітей, то все таки це зменшення не буде відноситися до шк. р. 1920|21., далі не буде таке високе, щоби аж переходило 150,000. У „воєвудстві" краківськім нпр. те число зовсім не зменшилося. Це одна велика шкода, яка діється українському народови, яка доторкає його у самих основах, що таке велике число дітей остає без шкільної науки завдяки польській господарці з її переміною викладової мови і насиланням до українських громад польських учительських сил. До такого висновку, що тут ходить головно о українські діти, дійдемо другим шляхом.

Польська статистика подає число дітей відповідно до розговірної мови. Далі подає, який відсоток є польських дітей у відношенню до загалу дітей даного повіту. Коли порівнясмо цей відсоток дітей з відсотком польського населення на підставі урядової статистики (отже Полякам прихильної) з 1910 р., мати-мемо потвердження того, що біля 150,000 українських дітей не ходить до школи. І так: Березів прц. польських дітей 83.7, прц. польського населення 78.3, Дрогобич прц. п. дітей 28.2, п. населення 21.9, Городок 25.4—23.7, Ярослав 67.3—50.2, Коросно 79.7—77.3, Львів повіт 60.7—43.4, Мостиска 36.5—31.8, Перемишль 45.8—35.4, Рава руська 17.6—15, Рутки 28.2—27.8, Самбір 33.1—30.5, Сянік 49.5—39.3 Старий Самбір 20.06—14,9, Жовква 17.7—16.9, Богородчани 9.6—5.2, Калуш 12.2—10.1, Коломия 32.4—19.0, Касів 12—4.8, Надвірна 22.9—12.8, Печеніжин 8.8—3.6, Рогатин 23—17.4, Сколє 12.6—10.9, Станиславів 39.6—22.3, Стрий 20.1—19, Снятин 17.1—8.1, Товмач 25.5—17.9, Турка 7.6—6.1, Жидачів 18.1—8.2, Борщів 26—19.4, Броди 32—21.7, Бережани 28—27.8, Бучач 42.9—31.5, Гусятин 41—27.7, Камінка 29.6—24.6, Підгайці 30.9—267, Скалат 41.7—36.6, Тернопіль 33—32.5, Заліщики 18.4—16.6, Зборів 24.1—19.3, Золочів 29.6—25.5. Дивним дивом в повітах, де ріжниця найменша, або її зовсім нема, там наступила найчисленнійша переміна викладової мови в школах (пр. Чортків, Теребовля, Долина і т. д.).

Це знищення буде ще страшнійше, це число живих трупів біля кровавої будівлі буде ще вище, коли почислимо, кілько українських дітей побирає початкову науку в польській мові. У шк. р. 1910 виносило те число 150.000. Після польської статистики з 1920|21 маємо в школах українських дітий 301,-214. Приймаючи з загального числа дітей на одну клясу 56 дітей, маємо в українських школах 130,000 українських дітей. 170,000 дітей — що найменше, побирає науку в польській мові.

Додаючи всі ці цифри разом, а всі вони дуже скромно й дуже оглядно почислені, доходимо до цього, що більше ніж 320,000 українських дітей — або не побирає шкільної науки, або не знає, що це українська школа ведена в українському дусі. Ми одначе мусимо приняти за певне, що те число рішучо за мале. Коли в р. 1911|12 було дітей обовязаних до шкільної науки (у віці від 6—12) 1,303,436, то зовсім певно це число не зменшилося. Приймім, що тільки половина тих дітей була української народности, то маємо число 650,000. Дуже оглядно числячи дійшли ми до того, що 130,000 українських дітей побирає науку в українських школах, то остається поверх пів міліона діточих жертв, за які відповідає увесь народ! Це число треба огненним тавром випекти в серці кождого члена українського народу! А може він тоді пробудиться із мертвого стану, в якому находиться у відношенню до своєї школи і до будучности власних дітей.

ЩО ВІЛЬНО ВИВОЗИТИ З ПОЛЬЩІ?

Голова уряду для привозу й вивозу, заявив, що з Польщі вільно вивезти 50000 ваґонів яєць, 4000 свиней і дещо конини.

Вячеслав Будзиновський.

ПЕРЕВЕРТНІ.

Оповідання з середини 16-сотих років.

(10)

— „Я немічний", думаю. „Й рукою не двигну. Пан не буде знати, чого кричу. Я й не буду міг розказати йому, чого кричу, бо ще заки він вийде, вони добють мене".

— Отже лежу спокійно. Вони лише малу хвилю були в башті. По хвили вийшов один, вхопив мене за ноги і відсунув на бік. Йой, як тоді в боці боліло! Але я ані зойкнув... бо знав, що було би мені амінь. „Дорога вільна", шепнув тоді той, що мене відсунув. Вони вийшли. Ішли так тихо, що я ледви чув. Мабуть босоніж, або чоботи пообвивали шматтєм. Я підвівся, щоби заволічися до спальні пана і пробудити його. Але в боці заболіло так, що мене знов заморочило. Решту самі знаєте.

Деякі пани, що в башті зложили свої скарби, були в замку. Вони стали з панію Пятницькою радити, що діяти. Всі були тої гадки, що скарби треба перенести в инше місце.

— У нас є таке місце, що його й чорт не відгадає. Але мусимо дожидати повороту мужа. Без його дозволу того місця не покажу вам.

Рішили дожидати повороту пана. Поки що скарби переносили з башти до панського мешкання на противнім крилі замку.

Минув день, минула ніч, а Пятницький не вертав. Не можбуло гаятись, бо в ночи луна, в день облаки диму казали числитися з тим, що загони ось-ось ударять на замок. Пятницька призвала панів до себе.

— Не знаю, що з мужом сталося. Та я тим не дуже журюся, бо знаю, що лихе не згине. Без його згоди я не скажу вам, де наш тайник. Але я рішилася скрити там ваші скарби, як буде ваша згода на те, що не будете знати, де. Як муж верне, то про мене, нехай скаже вам.

Пани не мали иншого виходу, мусіли згодитися.

— Тепер зроблю так — говорила пані дальше. — Насамперед зладимо новий реєстр. Спишемо річи, які ще є. За річи вже вкрадені чейже ми не будемо ручити.

— Цілком справедливо! — відповіли шляхтичі.

— Ласі на скарби, — додала пані — і зрадники можуть бути в самім замку. Треба зробити так, щоби вони й не здогадувалися, що скарби перенесені в инше місце. Отже треба повипорожнювати скрині й міхи, виповнити комінням та річами невеликої вартости і назад занести до башти. Ще й замурувати вхід до башти. Се зробимо в день, щоби всі виділи. В ночи я сама, лише з одним слугою, він вірний як пес, всі дорогоцінности занесу в наш тайник.

Пани згодилися. Ладячи реєстр, ствердили, що найцінніших річий вже нема. Скрині й міхи помандрували назад до башти. Башту замурували і обставили подвійною сторожию.

В ночи пані прикликала Андруха, старого слугу, що служив ще в її діда. Позаслонювала щільно вікна і позамикала двері. Послідною комнатою в мешканню була її спалня. В куті, не припираючи до стін, стояла на постументі велика фіґура Матери Божої. Така велика, як сама пані. Пятницька здоймила зі стіни хрест, подала його слузі і каже:

— Андруху! Я тебе знаю. Знаю, що ти не годен зрадити нас. Але мій муж недовірок. Він нікому не вірить. Щоби не гримав на мене, присягни, що ніколи і нікому не виявиш того, що тепер скажу тобі і покажу.

Андрух поцілував розпятого і присяг.

— В стіні за Пречиною є комин. Ось де затула. Відойми!

Андрух зробив як казала.

— Тепер всунь руку в низ. Знайдеш в стіні залізну клямку.

— Є.

— Вхопи і сильно потягни!

— Вже.

— Пусти і оглянься.

— Чудо, тай диво! — скрикнув озираючися.

Фіґура Матери Божої вже не була на давнім місце. Піднеслася разом з плитою, на котрій стояла і відсунулася на бік. Там де раньше стояла, був отворений вхід до льохів. Сходів ні драбини не було. Сходилося по залізних клямрах вмурованих в стіну.

— Сей льох — пані стала розповідати — веде до просторої комнати. З неї іде далі попід рів, що відтинає замкову часть від прочої гори. Кінчиться в каменоломі від сторони Девятник. Я в тім льоху ще не була. Був лише муж. До нині я була би не зійшла за ніякі скарби світа, бо доси сей льох лише помагав грішити. Ти знаєш, що мою прамаму і її діти, між ними мою бабу викрав був перший чоловік моєї прародички. Він закрався до неї саме отсим льохом. Як би не той льох, то моя прародичка була би не согрішила і не було би в роді инших нещасть, ні раньше, ні потому. Я вже просила мужа, щоби казав льох замурувати. Але він не хотів. Казав, що ще може стати нам в пригоді. І добре зробив, що не вволив мою волю. Ворог надтягає. Замок сильний, але проти гармат таки готов не встоятися. Як ворог замок обложить то я з дітьми і з тобою буду сидіти в тій комнаті. Всі двері в мешканню забарикадую. Як би вороги вдерлися до замку, то захистимося в коморі під землею. Там можемо пересидіти пару днів. Відійдуть вороги, то виліземо. Як би лишилися в замку на довше, то вийдемо льохом до каменолому. Тепер занеси до комори харчів на пару днів, щоби було готове на всякий случай. Потому знесеш всі скарби, які я взяла на перехованне.

Слуга носив цілу ніч. Заніс харчі і всі скарби. Фіґуру засунув назад. На другий день пані прикликала панів.

— Скарби вже обезпечені. Виключене, щоби хто знайшов їх. Перед злодієм вони цілком безпечні. Хоч би й завалили замок, не знайдуть їх. Де тайник знаю лиш я, мій чоловік і ще одна душа.

— Коли так, то чи не ліпше було би, як би ви разом з дітьми і тою одною душею втікли? На захід дорога ще вільна, коні маємо.

— Втікати і всьо лишити на волю Божу?

— Ви замку й так не будете боронити ні власними руками, ні вашим розумом. Се не бабське діло. Оборонці лишаться тут. Може й ваш чоловік верне, заки ворог замок обложить.

— Він дістанеся до замку, хоч би й був обложений.

— Тим ліпше. Втішиться, як почує, що ви втікли, що ви з дітьми поза межами земель обнятих війною і бунтом. Ануж ворог одоліє оборону і опанує замок? Тоді не помилує нікого. Ні вас, ні ваших дітий, ні ту душу, що знає ваш тайник зі скарбами. Ви і ваші діти згинете, ми й по відході ворога не доберемося до скарбів. Ваша утеча конечна для вашого і нашого добра.

— Ви так гадаєте, бо ви не знаєте, яка я тут безпечна. Хочби й ворог опанував замок; хоч би вдерся до сих комнат, мені ні моїм дітям нічого злого не станеся. Будьте певні, що з рук ворога виховзнуся.

— Хиба маєте який потайний вихід з замку, — замітив один, — котрого ніхто не здужає винюхати. Коли так, лишайтеся. В такім случаю вірю, що й наші скарби безпечні. Нам тут не лишатися. До оборони замку ми непотрібні. За те наші шаблі придадуться війскам, що бються з ворогом в чистім поли. Бувайте здорові, нехай Бог опікуюся вами!

Всі пани виїхали. Але замість, як казали, пристати до польських війск, почвалали на захід, щоби в якім незагроженім ґроді внести до ґродських книг підписаний Пятницькою реєстр перехованих у неї скарбів. Коли се зробили, почвалали ще далі на захід... „Нехай за ржеч посполіту бються наймлені Німці і оброслі ляцьким мясом українські кости!"

Лицарі лицарського народу втікли в саму пору, бо ще заки вітер відкотив клуби куряви збитої на дорозі копитами їх коний, від Соколівки і від Девятник надійшли перші стежі хлопських загонів. За ними надтягли козаки. Появився також татарський чамбул. На їх вид більша часть оборонців замку втікла, отже повстанці скоро опанували замок. Зараз, як тільки розбили браму віздової башти, малий гурток хлопів під проводом тих, що разом з Бакаїмом вже раз були тут, метнувся до бічної башти.

— Двері замуровані! — крикнув один.

— Добрий знак! — перебив другий. — Се доказ, що скарби є. Замурували, щоби й ніхто не гадав, що тут щось є. Мур ще безпечно не висох. Не тяжко буде пробити діру. Ану, до роботи!"

Хлопи стали, чим хто мав, довбати і рубати мур. Хто сокирою, хто довбнею, хто простим колом. Скоро лиш викришився перший камінь дальша робота пішла легко. Викришили таку діру, що хлоп міг вигідно влізти до середини. В башті було темно. Але хлопи мали намочене смолою клоче. Запалили. Побачили, що бійниці позаслонювані.

— Постягати! — приказав отаман.

Хлопи постягали всі заслони і в башті стало ясно. Розбили одну скриню... висипалося камінне. Розпороли один міх... висипався камінь. В другій скрини камінь, в третій камінь. Всі троха не показилися...

Може в льохах щось ліпшого?

Пішли туди і знайшли пару скринь наповнених також камінням. Ще було там кілька барил пороху, скрині з кулями, льонтами, та деякі инші военні матеріяли.

— Добре, що бодай порох є! — сказав отаман. — Заплатимо їм за се, що на так здурили. Виїдіть всі, але живо! Я запалю порох.

Хлопи стали втікати. Коли вже послідний щез, отаман взяв довгий льонт. Один кінець всадив у бочку з порохом, другий підтягнув аж під вихід з льоху. Запалив і також втік. Ледви пропхався на подвіре, бо товпа народу, що вже не мала що плюндрувати в инших частях замку, валила до сеї башти. Отаман ані думав перестерегти їх, що ось-ось башта вилетить у воздух.

Як всі закутини замку, так і мешканне Пятницького було заповнене побідниками. Виломили двері до одної комнати, виломили до другої, до третої. Нігде не знайшли предметів, які виплатилосьби взяти. Пані все спрятала. Лишилися тільки більші річи з хатньої обстанови, але сі побідникам були непотрібні, або завеликі, або затяжкі. Зайшли аж до спальні. Була цілком пуста. Лише в куті стояла велика фіґура Пречистої. Кождий здоймив шапку, схилив голову, перехрестився і вийшов.

(Дальше буде).

Осип Маковей.

ОПРИШКИ.

В лісах відомого обивателя Східної Малопольщі, пана Ізидора Погоржельского, котрий ще перед двома роками називався цілком по грецьки, як Ахіллес: Іцко Погоріллес, замножилися по війні дуже немилі сотворіння: дикі свині і опришки. Одних і других пан Погоржельскі не терпів і ніколи на них не полював, але, щоби прислужитися вітчині, старався позбутися їх радикально; казав рубати ліси без пощади і дерево вивозив у світ. Сей спосіб був без сумніву добрий і по літах був би певно увільнив цілу околицю від диких свиней і опришків. Що з того, коли лісів було за богато і то з такими неприступними дебрами, що люде звідтам і задармо не хотіли дров брати; до залізниці було далеко, коней було за мало, рубачів лакомих на зарібок ще менше, — через те ліси росли собі спокійно дальше і давали безпечний захист диким свиням і опришкам.

Що дикі свині бувають по лісах, се кождий знає і не чудується занадто; вони врешті не такі страшні і небезпечні, а спечені є навіть смачні. Инше діло з опришками. Нема такого сласника лісів на світі, котрий бажав би мати сю звірину у себе; пожитку з неї нема жадного, а шкоди без міри. Опришки пана Погоржельского (коли так можна сказати, бо він мабуть тільки свині з ліса уважав за свої) убили в околиці двох богатих Жидів і ограбили кількох Українців, що з Канади привезли доляри. Хоч Погоржельскі не був ані Жидом ані Українцем, лише правдивим римо-кат. Поляком-дідичем, проте він боявся своїх опришків і, щоби їх не дратувати, проживав далеко у Львові, де можна спати спокійнійше.

Таким способом опришки були дійсними панами в його лісах і своїми вчинками нагадували людям колишню милу романтику з Яносіками і Довбушами та свідчили прекрасно про це, які величні здобутки принесла людям світова війна у двайцятім століттю. Принесла правдивих лісових опришків, котрих колись оспівували поети цілого світа! Дійсно, як давнійші опришки, так і сі новітні були страшні тільки для богачів, бідних вони не займали.

Покладаючись на сю великодушність опришків і на свою бідноту, вибралася відома театральна дружина Ганчаровського чотирма підводами на ніч в дорогу до недалекого містечка Б., де мала давати вистави. Не було в неї ніякого страху перед розбійниками, бо голий розбою не боїться; за те була в неї артистична фантазія і до деякої міри навіть охота зазнати сильних вражінь. Тут були відважні характери, знані зі сцени і описувані нераз в часописах. Н. пр. відома артистка Бреньковська, котра на 30-літній ювилей своєї сценічної праці сама грала „Наталку Полтавку" і дала доказ, що не тільки ця Наталка мимо своїх сто літ з причинком є вічно молода, але і Бреньковська ані не думає старітися, — просто баба-невміракa, pendent до славного козака-невміраки. Тут їхав знаний бас Дяченко, котрий в життю тільки раз упився перед двайцяти роками, а потім уже щодня тільки доливав і ніколи не був тверезий. Тут був і воєнний чоловік, 23-літній полковник з наддніпрянської армії, великий любитель „духів" (перфум), котрий по невдачах свого отамана виспівував славу України зі сцени, опікувався артисткою Вандою, по псевдоніму Степовою, і при її помочі якось коротав свій вік. І богато инших славних і на все здатних артистів і артисток їхало на возах, балакаючи собі та приспівуючи безжурно.

Ніч була тепла, ясна, місячна — і артистичні серця розпливались в роскошах. До місячних ночий, як відомо, дуже надаються українські пісні, отже ті пісні гомоніли тепер в лісах пана Погоржельского і на перекір всім політичним обставинам, надавали тим лісам безкарно український кольорит. Вози з артистами відзивалися як крилоси, по черзі, часом голоси зливалися разом — і хор міг зворушити хоч кого, а не лише самих співаків. Відспівали вже: Ой місяцю, місяченьку, Ніч яка зоряна, Реве та стогне, У полі могила — і богато инщих пісень, почім на хвилину затихли, мов задрімали.

Коли тут на першім возі бас, преславний бас Дяченко несподівано пробудився зі своєї дрімоти, випив решту горівки із фляшки і на вдивовижу всім зорям, лісам і товаришам як заревів: „Гей браття опришки, долийте до чарки!" — то просто дерева позгинав своїм голосом. Се так у війну часом гармата несподівано гримнула і чоловік аж до долу хилився від натиску повітря і почувань. І не вспів ще бас докінчити пісні, коли біля його його воза зявився опришок у військовій одежі з крісом (тепер, як відомо, всі опришки носяться по военному), простяг свою фляшку з горівкою до баса і промовив з радістю: — Слічне! цудовне! Я пану долеєн до чаркі! Пій пан! Цо за ґлос! Буй сен пан Бога — то так, як би чтири бикі одразу ричали...

Оттак чемно привитав дружину висланець опришків, котрих люде так боялися. Не можна сказати, щоб і бас не злякався. Він спершу приняв фляшку від опришка, потягнув з неї здорово і любувався хвилинку чудовим смаком кмину, але потім злякався і не знав, чи фляшку віддати чи задержати собі. Опришок сам відобрав її від нього і заповів, що небавом вози завернуть на бічну дорогу в ліс на поляну, де пан капітан опришків жде на дружину, бо вже давно не був у театрі. Бас оглянувся поза себе на инші вози, — коло кождого йшов також опришок і, очевидно, заповідав те саме, що перший, бо всюди видко було неспокій і чути було оклики страху. Візники найбільше наполохалися і здержали коні.

— Раджу по доброму не надумуватися, тільки слухати нас — сказав твердо перший опришок. — І все буде добре. Нічого вам не станеться. Ми вже кілька кільометрів провожаємо вас та слухаємо співу, а тепер хочемо лише, щоби наш пан капітан послухав також. Він за театром і співами пропадає.

З узброєними людьми не можна було перечитися, — вози віхали небавом на доріжку в ліс. Артистки затихли з ожидання, Ванда Степова аж обімліла на колінах закордонця, тільки безсмертна „Наталка Полтавка" розмовляла зовсім спокійно і свобідно з молодим опришком, не лякаючись нічого.

Глибоко в лісі на поляні вози станули. Поляна була прекрасна, велика, освічена магічним світлом повного місяця, окружена деревами і таємною лісною темнотою.

— Злізьте з возів і станьте в ряд, окремо жінки, окремо мужчини, всі лицем до місяця!

Так приказав ватажко, котрий вийшов з темного ліса і показався у всій своїй красі. Се був дужий чорнявий мужчина, з малими вусами і чорною борідкою, з бистрими очима, одягнений так, як і всі його товариші, по військовому. Опришки, як показалося, були дуже поступові, бо один з них зняв з плечий і поклав на землю машиновий кріс, а другий зложив коло нього ленту з набоями...

Ватажко оглянув перше ряд жінок, заглядаючи кождій пильно в очі. Не промовив до жадної ані слова, тільки коло Степової станув здивований. Вона скрикнула дуже трагічно: „Боже!" і заломила прекрасно руки, а він промовив спокійно: — Ах се ви, панно Вандзю! Нічого собі, ще держитеся добре. Але торік в Коломиї ви не повинні були грати ролі дівчини в „Грицю", бо як хтось сподівається леда день маленького гостя, то вже самим своїм виглядом псує всяку ілюзію. Не беріть мені цеї критики за зле, я її не надрукую.

Так ватажко просто вбив панну Вандзю без ножа і без кріса, самим язиком. Товаришки Вандзі усміхнулися і вдивилися цікаво в ватажка, бажаючи його пізнати. Але він і їх за хвилину вбив так само язиком, бо прикликав до себе Ганчаровського і, вказуючи на ряд артисток, промовив: — Пане директоре, крайний час, щоби ви сю стару гвардію демобілізували і розпустили до дому, внуків колисати, а не пуджати нею людий. Хиба, що тепер виставляєте самі драми з відьмами, то не треба їх і характеризувати.

— Ов, прошу! — відізвалася Бреньковська.

Всі инші жінки наче в рот води набрали і остовпіли. Тільки Ванда далі трагічно складала руки і оглядалася за своїм полковником, мов би шукала оборони.

Поважко перейшов до мужчин. Тут його лице розяснилося: — Ах, бас Дяченко! Дуже мені приємно вас тут бачити. Маю чудову горівку. (Бас усміхнувся блаженно). — А се ви, підпарубочий з „Грицю"! Комік! Дуже вас люблю! Знаєте що? Я вас анґажую до своєї трупи. Мені треба веселого товариша. Сто тисяч на місяць цілком певних. — Я й директора приняв би до своєї дружини, бо то опришок більший, ніж я, але він грає самі чорні характери, а я таких людий не люблю.

Сказавши ще кілька приємних слів до инших артистів, ватажко відійшов від них і до цілої дружини мав промову:

— Ласкаве панство! Хоч за мною і за моїми товаришами поліція зарядила облаву і вже сьогодня мала воєнну нараду в селі Ратицях, я не міг відмовити собі приємности, щоб не запросити вас сюди на годинку до себе. Я все за театром і сильними вражіннями пропадав, мене через театр і таку саму панну Вандзю, як отта ваша, вигнали з учительської семинарії перед матурою, — але я не пропан, був навіть капітаном, маю відзначення — ну, се вас далі не обходить. Річ у тім, що я театр люблю і за українськими піснями пропадаю. В семинарії чудово співали мої товариші-Українці. Ми так не вміємо. Отже прошу мені дещо заспівати, якусь сцену відограти... Я за дармо не схочу, заплачу долярами. І будьте певні, що нікому з вас і волос з голови не впаде. Я знаю, що ви бідні люде.

Ся ласкава промова зовсім утихомирила й ображені жінки і артистів і навіть візників, котрі потерпали за свої коні. Бас відразу приступив до ватажка і попросив: — Пане капітане, я бе... дуже... теє...

— Дайте йому горівки! — приказав капітан і його приказ сповнено в сій хвилині.

Директор театру відозвався солоденько: — Може би яку сцену з „Наталки Полтавки"? Ми се грали зі сто разів.

Ватажко аж відскочив від директора: — Ах, дайте мені спокій з вашою Наталкою! Всі ваші професори при всіх матурах тільки всього й питають, що про Наталку і Марусю, — чи в українській літературі нема нічого новійшого? І ви тим ще чванитеся, що виставили „Наталку" сто разів, — се дійсно свідоцтво убожества для вас, а не для Котляревського! Не хочу! Заспівайте мені пісень! От заждіть! може нагадаю. „Та наступає чорная хмара" знаєте? Або „Нема в світі так нікому"? Або „Ой у полі криниченька"...

— Знаємо, знаємо! — відповіла дружина.

— Добре! Перше повечеряємо, а потім заспіваєте. Кухар! дай тут дві або три шинки з дика, хліба і горівки! Вибачайте, панство, що вечеря холодна, — самі бачите, що терпимо деякі невигоди. Але шинка знаменита, ручу вам.

Як се почув бас, заспівав на радощах: „Ой, запив козак" таким престрашенним голосом, що кількох опришків відразу прискочило до нього з осторогою: — „Дай пан спокуй! Буй сен пан Бога! Та пан поліціен на нас навола!" Бас затих, але й не дуже нарікав, що йому перебили спів, бо вже роздавали вечерю.

Горівка, кілька хлібів і три шинки поправили значно настрій усього товариства. Почали співати. Співали незле; навіть бас здержував себе, де було треба, і дискретно давав фундамент під цілий хор. Сердешного чуття було у всіх голосах може й більше, як у театрі, бо й сцена і слухачі були тут незвичайні. Ватажко сів собі на землю і задумався. Чим далі хор співав одну пісню за другою, а все смутні, тим задума ватажка ставала тяжшою, а коли проспівали „Ой щож то за ворон" і послідні слова „Поховали пана отамана в сиру землю глибоко", він прослезився, втер очи, встав і пішов просто до Ванди Степової. Відвів її на бік, далеко від товариства, і там злісним шепотом промовив до неї:

— Бачиш, гадюко, як ти сама попала в мої руки? За твою зраду перед війною я міг би тобі тепер отсим штилетом на місці зробити смерть... (Ванда почала хилятися). Стій! Не вдавай! Жий! Мені твоєї смерти не треба. Я вже своє переболів. Я лиш те хотів тобі сказати: Ти знаєш, хто я є і звідки? Як ти мене тепер другий раз зрадиш, перед поліцією, найду тебе й за морем і вбю, як скажену собаку. Памятай собі! Инші мене не знають, а ти знаєш. Отже ані слова! Іди!

Ванда відійшла мов несвоїми ногами. Полковник прискочив до неї, почав випитуватися, але не довідався нічого. Вона трагічними очима дивилася за ватажком і чудувалася, чого він забажав. Він забажав остатньої сцени з „Гриця". — Заграйте мені! — просив.

— Нема Марусі! Деж вона? — скрикнули товаришки. — Без неї годі.

Маруся не пропала; вона небавом вернулася з ліса з одним опришком. Бреньковська прискочила до неї і почала сцену: — Моя Марусечко, моя голубочко, якже ти змарніла! Шкіра та кости...

Перед мамою Бреньковською стояла сценічна дочка Маруся, присадкувата дівчина чи молодиця, така кругла, як мішок пшениці. Ніяке вмовлювання в неї, що вона змарніла, не могло нікого пересвідчити, хиба сліпого. Тому то знавець театру, пан капітан, здержав гру і лише спитав: — Ви справді грали Марусю?

— Грала! Фурори робила! В Баранівці оттакий букет дістала!

— Ох, Господи! — зітхнув ватажко.

— Ну, врешті, в Баранівці все можливе! — Пане, як вам там на імя? Підпарубочий з „Гриця", диріґент! Заспівайте мені „Чи сеж тая криниченька" і диригуйте так комічно, як ви се на сцені робите! Се буде краще.

Схопився підпарубочий з „Не ходи, Грицю", зібрав хор біля себе, почав вимахувати палицею, декого навіть ударив, хоч заспівав пісню — і всі опришки аж лягали зо сміху.

Коли тут серед того співу і радости надійшов з ліса якийсь новий опришок до ватажка, щось йому шепнув — і ватажко здержав нараз увесь гамір та промовив: — Нам пора відходити. Дякую всім за приємність. На руки директора складаю двацять долярів т. є. після теперішного курсу більше як сто тисячів марок. Уважайте, що ті доляри є ваші, цілого товариства, а не самого директора. Ще раз дякую. Чесць!

По тих словах всі опришки зійшли в низ в недалеку дебру і там щезли. Зробилося на поляні якось неприємно тихо, так що було чути, як коні скубли траву. Вся дружина почала розмовляти шепотом так, як би на неї ішла якась несподівана і незаслужена кара. Ніхто не знав, чи краще зараз їхати далі, чи заждати, поки зовсім розвидниться. Перемогла друга думка. Серед тої непевности дехто заснув з утоми то на возі то на траві, а бас захропів під деревом так само грімко, як співав; давно сердега не випив стільки, що сеї ночі.

Із сього спочинку збудили всіх, крім баса, несподівані вистріли з крісів і крики: „Ренце до гури!" Сі крики лунали з ліса навкруги цілої поляни. Жінки перші піднесли руки в гору і почали плакати: — „Опришки! Таки напали! А казали, що се нападуть!" Артисти, котрі більше горівки випили, трохи спізнилися, але й вони один по другім підносили руки в гору та очима блукали по лісі, шукаючи ворога, котрого не було видко за деревами та корчами.

Потім хтось свиснув і нараз на поляну вибігло з трицять державних поліцаїв, з котрих кождий прискакував до одної особи і ставав напроти неї із штиком. „Ренце до гури!" — кричали всі, як навіжені, але їх перекричав якийсь старшина, котрий грімким голосом висказував свою радість: — Маємо їх прицьків проклятих! Цілий обоз зловили! Псякрев! дивіться! вони з жінками волочаться!

— Алеж, пане начальнику! — відізвалася перша Бреньковська. — Ми не є опришки! Ми Польки, артистки українського театру.

— Цо, цо? — здивувався старшина.

Тепер і директор театру набрав відваги і з руками піднесеними в гору промовив:

— Я маю легітимації від усіх трьох воєвідств, маю концесію, ми є театр...

— Театр тут у лісі?! — дивувався старшина ще більше. — Що ви тут робите? Покажіть легітимації! А ви покличте пана комісаря!

Комісар поліції, котрий до сього часу не виходив з ліса, надійшов з револьвером в руці, але як побачив директора Ганчаровського, скрикнув з дива: — А ви тут що робите? Е! як я бачу, то тут цілий театр!

Але для певности прочитав ще легітимації, почім утихомирив своїх поліцаїв словами: — Я знаю сих артистів і артистки. Се зовсім невтральні люде. Вони на сцені говорять по українськи, між собою по польськи, а штуки виставляють найрадше жидівські. Нам їх не треба.

До кількох хвилин немиле положення вияснилося і настало перемиря, підчас котрого всі поліцаї допитувалися дружини про опришків, як виглядають, кілька їх, куди пішли і коли. В дружину вступив дух, за те в поліцаїв дух упав. Спізнилися!

По якій годині на поляні було пусто. Відїхали артисти і артистки, відійшли поліцаї — і на поляні стало тихо як у кождім театрі по виставі. Одначе під вечір того самого дня опришки тут знову забавлялися, уже без театру. Пили на здоровля своїх нічних гостей і поліції, їли сернину, а один з товариства навіть заспівав: „Гей, браття опришки, долийте до чарки!" Заспівав дуже погано. Де де було рівнятися з Дяченком! Се було мявкання кота в порівнанню з ревом льва.